

Fotó: www.lentnercsaba.com

Legyen dimenzióváltás! / Beszélgetés Lentner Csabával

„Magyarország a rendszerváltozást követő két évtizedben kereste saját útját, de miközben görcsösen igyekezett felkapaszkodni a hőn vágyott Nyugat szekérére, nem vette észre, hogy csőbőrből vödörbe kerül. Az aktuális vezetés nem értette meg, hogy egy ország szabadsága és függetlensége merő ábránd csupán, ha adósságteher alatt roskad. Tán hiányzott a képesség is, de a bátorság, az öntudat és az akarat egészen biztosan nem volt jelen. 2010 óta azonban új kép rajzolódik, s a nehézségek ellenére tetszetős ez a kép. Ha egyetlen mondatban kellene meghatároznom, mi változott, azt mondanám: a magyarság visszakapta önmagába vetett hitét. Lentner Csaba éppúgy hisz a gondolat és a cselekvés erejében, mint jómagam, épp ezért nem fulladt káoszba egy közgazdász és egy bölcsész eszmecseréje.”

Prof. Dr. Lentner Csaba, *egyetemi tanár, intézetvezető, a Polgári Szemle társadalomtudományi folyóirat főszerkesztője, Wekerle Sándor Tudományos Életműdíjjal és Magyar Érdemrend Tisztikeresztjével kitüntetett közgazdász professzor*

Tanár úr, mi volt előbb, a tyúk, vagy a tojás? Az ellenzék előszeretettel magyarázza a 2010 előtti sikertelenséget a gazdasági válsággal. Valóban a válság volt a fő oka a gazdasági mélyrepülésnek, vagy az már eleve egy legyengült gazdaságot talált el?

A 2008-as európai uniós válság előtt Magyarország már instabil pénzügyi állapotban volt; 2006 őszén, az akkori Gyurcsány-kormány hozott egy konvergencia-pálya kiigazító

csomagot, amelynek az volt a lényege, hogy a költségvetés adóbevételei, illetve kiadási oldalán, összehatásait tekintve 2500 milliárd forintos megszorításra került volna sor. Azt akarták elérni, hogy a 10% körüli költségvetési hiányt és a 80%-os államadósságot lejjebb szorítsák, tehát a Gyurcsány-kormány gazdaságpolitikája 2006 őszére már vállalhatatlanná vált, az ország lényegében pénzügyileg csödközeli állapotba került. 2002-ben a Fidesz-kormány 60% alatti államadósság aránnyal adta át a kormányzást; ez 2006-ra a folyamatos költségvetési hiány és államadósság növekedés következtében már 75-80%-ra duzzadt, 2010-re pedig majdnem 85%-os volt a mértéke. Tehát az országot a szocialista kormányok eladósították. Na most, a nemzetközi válság, ami 2008-ban bekövetkezett, csak lökött egyet a szakadék felé tartó magyar gazdaságon. Súlyosan érintett bennünket, mert a belső erőforrások kihasználatlanok voltak, a hazai vállalkozások, a mezőgazdasági termelők elsorvadtak, nehéz adóterheket nyögtek, az állami támogatások pedig nem érkeztek el hozzájuk. Az akkori kormányok a nemzetközi vállalatokat támogatták mind adópolitikában, mind pedig beruházáspolitikában.

Van olyan elem, ami szignifikánsan kiemelhető?

Például az egymilliárd forint fölötti beruházásokhoz kötődő adókedvezmények; ezeket szinte teljes mértékben le lehetett írni, de hát ilyen összeg fölött egy hazai kisvállalkozó nem tud beruházni. Ez csak a nemzetközi vállalatokat érintette, másrészt ezek a nemzetközi cégek jobbra vámszabad területen voltak, így áfát, jövedéki adót nem fizettek, még hírből sem ismerték a magyar adórendszert, tehát onnan ők csak állami támogatásokat kaptak.

Ezt nevezik neoliberális gazdaságpolitikának? Csak mert bölcsész vagyok... érti, mint egy hatévesnek...

Igyekszem... tehát igen, egyértelműen neoliberális gazdaságpolitika érvényesült és 2006-ra ennek az összeomlása be is következett. A nemzetközi válság csak fölgyorsította a folyamatot, az óriásira nőtt államadósságot Magyarország kívülről finanszírozta, például a devizahiteles családokat, de az Egyesült Államokból elindult válság következtében a források is megdrágultak.

Hab a tortán?

Igen, mondjuk egy autó, amelyik gurul a szakadék felé és nincs rajta fék. Ez 2006-ban már visszafordíthatatlanná vált, két évvel később pedig ami bekövetkezett, az maga volt az államcsőd, a szakadék alja. És akkor az IMF, a Világbank és az Európai Központi Bank 25 milliárd dolláros hitele mentette meg az országot, hogy effektíve ne kelljen az államcsődöt bejelenteni.

Akkor vették föl az IMF hitelt?

Igen, azt a 25 milliárdot. Tehát 2008-ra a neoliberális gazdaságpolitika végérvényesen – nemzetközi és hazai térben egyaránt – megbukott. Az a termelési filozófia, az a gazdaságpolitika, amelyet a '80-as évek végétől Magyarország alkalmazott, az 2006-ra kudarcot vallott.

Emlékszem, akkoriban elfogyott a levegő a kisvállalkozások körül, borzasztó sokan zárták be a boltot.

Erről van szó, elfogyott a levegő; a neoliberális gazdaságpolitika azt jelentette, hogy a 10 millió magyar állampolgárból 3,6 millió dolgozott, ebből 1,8 millió fizetett adót, azaz csupán a fele. Jelenleg viszont 4,4 millióan dolgozunk, és ugyanennyien fizetünk adót. Tehát a költségvetés bevételi szerkezete is rögtön más lett.

Akkoriban sokan működtek a feketegazdaságban és mellette vették föl a munkanélküli segélyt, amely majdhogynem megegyezett a minimálbér összegével. Egyszerűen nem érte meg bejelentett állásban dolgozni.

Igen, ez így volt. Ha összevetjük a '95-ös Bokros-csomagot és a 2006-os konvergencia-pálya kiigazítást, mindkettőnek ugyanaz volt az alapfilozófiája – megszorítások. Tehát a bérből- és jövedelemből élőkön, hazai vállalkozásokon még egyet csavarni, még több adót beszedni tőlük, még több támogatást elvonni. A Bokros-csomag sem oldotta meg a problémát, ugyanis a hatásai átmenetiek voltak, rövidtávon csökkent a költségvetési deficit, csökkent valamit az államadósság is, de gazdasági visszaesés következett be. El tudtak éppen érni egy erőltetett egyensúlyi állapotot, de ez nem járt gazdasági expanzióval, nem járt növekedéssel. És ugyanez volt 2006-ban, 2008-ban is – átmeneti egyensúly, többletterhek kivetése, de gazdasági visszaesés és munkanélküliség. 2010-től viszont egyidejűleg van pénzügyi egyensúly és gazdasági növekedés. Ennek az új ciklusnak ez volt a legnagyobb vívmánya.

Mik az unortodox gazdaságpolitika főbb jellemzői?

Szakítás a neoliberális gazdaságpolitikával; a belső rezidensek, azaz a lakosság, vállalkozások, a kisebb érdekérvényesítő képességgel rendelkező csoportok folyamatos megsarcolásával való szakítás, köztelherviselés, az államnak a gazdaságban való tudatos, ésszerű befolyásoló szerepe, az állami szabályozásnak, ellenőrzésnek a megerősítése, és a hazai vállalkozások, lakosság helyzetbe hozása. Ez a magyar modell lényege; történelmi gyökerekből táplálkozik, a kiegyezés utáni Magyarország, a két világháború közötti időszak, vagy akár a 1999-2002 Széchenyi-terv szintén a belső erőforrások fejlesztéséről szóltak. Tehát az állam tudatosan, ésszerűen bevonul a gazdaságba, és ott szabályozó, koordináló tevékenységet fejt ki. A neoliberális filozófia szerint a piaci szereplők korlátlan automatizmusokkal gazdasági növekedést és pénzügyi egyensúlyt tudnak teremteni, de ez nem igaz; az Egyesült Államokban 2007-re, Nyugat-Európában 2008-ra, Magyarországon pedig már 2006-ra bebizonyosodott, hogy az állam túlzott kivonása a gazdaságból, gazdasági válságot okoz.

Tehát az állam, mint aktív piaci szereplő jelenik meg?

Igen, az államot ettől az alanyi jogától, amit a léteével vindikál magának, nem lehet megfosztani. És a neoliberális gazdaságpolitikának ez az óriási problémája, ezért egy idő után fenntarthatatlanná válik.

Még inkább szétnyílik az olló?

A társadalmi csoportok közti jövedelemkülönbségek nőnek, ahogy a különböző vállalatméretek közti profittermelő képesség is. Ráadásul, akiknek jobban megy, azok is információs aszimmetriákkal küzdenek, mert ugye versenyeznek egymással, hogy minél többet

termeljenek, de nincs közöttük koordináció, tehát az állam nem ellenőrzi és nem is szabályozza őket. A '29-33-as válság oka a túltermelés volt, míg a 2007-es, elsőként USA-ban jelentkező válságé pedig a túlhitelkezés. Ami most bekövetkezett a világban, meg nálunk is, az nem csupán pénzügyi, vagy gazdasági válság, hanem a neoliberális világrend rendszerválsága, amely nem tudja megvalósítani, hogy a gazdálkodás szabadságán keresztül a társadalom számára általános közjólétet teremtsen.

Nincs szociális érzékenysége?

Hát nincs. Aki profitban gondolkodik, annak nincs.

Mi a helyzet az euróval, vállalhatnánk-e, és ha igen, szeretnénk vállalni?

Akár a jövő héten is. Azokat a maastrichti kritériumokat (az Európai Uniót létrehozó maastrichti szerződés 121. paragrafusában felsorolt feltételek, amelyeket az EU-tagállamoknak teljesíteniük kell az Európai Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakaszába való belépéshez és az euró bevezetéséhez – szerk.), amelyek megfogalmazódnak egy belépni kívánó országgal szemben, Magyarország lényegében teljesítette, még az árfolyam-stabilitást is. De Magyarországnak nem érdeke belépni az európai monetáris zónába, mert az nagyon súlyos gazdasági problémákkal küszködik, kétséges a jövője is. Nem vagyok abban biztos, hogy 2020 után az európai monetáris zóna meg tud maradni, de ebben a formájában maga az Európai Unió se biztos. A monetáris zóna lényege, hogy közös a monetáris politika, ám nincs közös fiskális politika, így fizikai képtelenség összehangolni a fiskális és a monetáris mechanizmusokat.

Tisztázzuk a fogalmakat, mi, mit jelent, a monetáris mechanizmusoknak a kamatokhoz van közük?

Nem csak a kamatokhoz, hanem a Jegybankhoz, pénzteremtéshez, pénzkibocsátáshoz, árfolyam-politikához, kamatszázalékokhoz, kedvezményes, gazdaságot segítő beruházási hitelekhez, államadósság közvetlen vagy közvetett finanszírozáshoz – ami nagy segít-ség a reálszektorban –, és így tovább.

A fiskális pedig az adó?

Igen, a kormány adó- és támogatáspolitikája.

Ezek szerint most nem volna szerencsés számunkra az euró bevezetése?

Nem, most semmiképp. Ez nem a mi pályánk. Nem homogén az európai monetáris zóna, mert eltérő gazdasági fejlettségű országokból áll. A közös monetáris politika akkor volna jó, ha egyenlő fejlettségi szinten lennének az országok. Ezt lett a veszteség Görögországnak is, vagyis úgy lépett be a monetáris zónába, hogy a gazdasági fejlettsége messze elmaradt a fejlett nyugat-európai országokétól.

Gyakori vád, hogy jobban fejlődnek a közép-kelet európai országok, mint Magyarország. Ez miért van így? Mondjuk Szlovákia példáján, ha már az euróról beszélünk.

Azért, mert 2002 után – amikor Magyarország Csipkerózsika-álomba szenderült, vagyis a pénzügyi hiány gúzsba kötötte hazánkat – Szlovákia hihetetlen fiskális és pénzügyi

reformfolyamatba kezdett és az sikeres is volt. Magyarország pedig eladósodott, ismét külső tényezőtől, az IMF-től került függő pályára. Persze Szlovákiának nem volt se Medgyessy, se Gyurcsány-kormány.

Nem tudtuk behozni a lemaradást?

A 2002-2010 között keletkezett szakadékot Magyarország és Szlovákia, vagy épp Lengyelország között, azt még valóban nem tudtuk behozni.

Van rá reális esély?

Van, határozottan van; a magyar gazdasági növekedés folyamatos, olyan 4%-os mezsgyén van, pénzügyi stabilitás övezi, moderálható az infláció, alacsonyak a kamatok és 700 ezer emberrel több dolgozik, tehát a társadalom munkaalapúvá vált. Jó úton járunk.

És a bérunióval mi a helyzet?

Nézze, az elmúlt hét évben a nettó reálbérek Magyarországon 45%-kal emelkedtek, jövőre is emelkednek majd, megszülettek a bérmegállapodások. Én azt gondolom, hogy az országnak a teljesítőképessége és a magyar munkaerő termelékenysége ekkora lehetőséget biztosít. Nálunk a monetáris zóna tagállamaihoz képest nagyjából 75%-os bérdeficit van, azaz 6-7 euró körüli az egy ipari munkaóra jutó munkabérből, míg Németországban közel 40 euró, a Benelux államokban pedig még magasabb. Tehát folyamatosan emelkednek a munkabérek, úgy, ahogy a termelékenység emelkedik, de meg kell mondom, a termelékenységgel Magyarországon komoly problémák vannak. Viszont úgy kifizetni még több bért, egy tollvonással úgy behozni azt a 75%-os deficitet, ami köztünk és Németország között van, azzal járna, hogy a nemzetközi tőke, amely az alacsony munkabérek végett jött ide, elmenne. Semmire sem mennénk, mert munkanélküliség lenne. Amellett ez olyan terhet jelentene a kis- és középvállalati szektorra, amelyet nem tudna kigazdálkodni. Ők maradnának ugyan, de nem tudnák kitermelni. Az államháztartás terhére viszont nem lehet a béreket teljesítmény nélkül növelni, felelőtlenül költekezni. Tehát a nemzetközi cégek elmennének, a magyar termelékenység pedig nem tart még ott, mint ahol a német.

Ezen mit ért konkrétan?

Nincs meg az a szakképzettség a magyar munkaerőben; a fejlettsége, a munkafegyelme, az egészségi állapota eltér a némettől, aki egyrészt fegyelmezettebb, másrészt pedig lényegesen jobb az egészségi állapota. A magasabb bérek több hozzáadott értéket, több szellemi tőkét igényelnek, és azért legyünk tárgyilagosak – Magyarországon összeszerelő üzemek vannak.

Mit tehetünk?

A képzés, illetve annak átalakítása és az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése kulcskérdések. Nézze, a gazdaságfilozófiának a lényege az értékteremtés. Nálunk az elmúlt hét évben értékteremtési folyamatok zajlottak le. Van egy stabil állampénzügyi rendszerünk, gazdasági növekedés és pénzügyi egyensúly jellemez bennünket, munkaalapú társadalmat tudunk kialakítani. Ugyanaz az értékteremtési folyamat zajlik nagyságrendileg is,

mint a kiegyezés utáni, vagy a két világháború közötti időszakban. Ha pedig van értékteremtés, akkor értékvédelemnek is lennie kell. Gazdasági vetületben az értékvédelem alatt azt értem, hogy a magyar modellt és annak tudományos módszertanát tanítani kellene az egyetemeken.

Változtatni a szemléletmódon?

Így van, a szemléletmódot át kell alakítani a közgazdasági, államtudományi és jogtudományi területeken. Sajnos itt megtorpanás van, sőt, ha kritikusan nézem, inkább visszarendeződés, tehát 2018 után mindenképp szükség van a dimenzióváltásra. Mert tanítgatni kevés, ezt tanítani kell. Most, ha kikerül a közgazdasági egyetemről egy hallgató, vagy a jogról, akkor légüres térben találja magát, nincs fogalma arról, ami a gazdaságban, vagy a közigazgatásban zajlik. Mert nem tanulta, csak tanulgatta, nem tanítottuk, csak tanígtattuk az új típusú közgazdasági, állampénzügyi módszereket. Nézze, itt kemény csaták vannak; a nem konvencionális iskola képviselői – jómagamat is ide sorolom, Matolcsy György egyébként a szellemi atyja ennek a rendszernek – és a konvencionális, vagy másképpen ortodox iskola képviselői szemben állnak egymással. Utóbbiak azok, a neoliberális gazdaságpolitika hívei, akik kétségbe vonják a magyar gazdaság teljesítményét, azt hirdetik, hogy csakis európai uniós pénzekből fejlődik az ország; kétségbe vonják a munkahelyteremtést, a gazdasági egyensúly megteremtését. Jelenleg e két eltérő szemlélet a tananyagban döntetlenre áll, de én többre számítok, ugyanis a szakemberek teljesítményét csökkenti, ha nem a friss, *up to date* tudományos módszertant szerzik meg a hazai képzésekben.

Említette az uniós pénzeket és valóban gyakori vád, hogy az unió mennyit segít, de mi nem vagyunk elég szolidárisak befogadás tekintetében. Nyugtasson meg, hogy a támogatásokat nem a két szép szemünkért kapjuk! Mert nekem nem rémlik, hogy a csatlakozáskor szerepelt volna a feltételek között idegen kultúrájú tömegek kötelező befogadása, most mégis néha úgy tűnik, mintha mozognának a szabályok. Ez csak szintizista politika, vagy folymodhat az unió források megvonásához?

Amit az Európai Unióból költségvetési támogatásként kapunk, azt már busásan megfizettük. Magyarország a '80-as évektől leépítette a vámrendszerét, lehetővé tette a tökeműveleteknek, áruknak, szolgáltatásoknak a szabad áramlását, és ez azzal járt, hogy az ország lényegében lemondott a belső piaci védelméről. Ez, a Bokros-csomag idejéig bezárólag 1,5 millió munkanélkülit eredményezett, ennyien estek ki a munkaerőpiacról. Ágazatokat szüntettek meg, gyárakat számoltak föl; a mezőgazdaságot, húsipart, baromfiipart, konzervipart, tejipart, gabonaforgalmi cégeket teljes egészében bedarálták a vámok leépítésével. Tehát protekcionista védővámok nélkül hagyták a gazdaságot, eleget téve az Európai Unió elvárásának, de ideje előtt. Ugyanez történt a Magyar Nemzeti Bank vonatkozásában is; 1995-re, Bod Péter Ákos idejére az MNB azokat a beruházási és tartós forgóalapfeltöltő hiteleket, meg kedvezményes mezőgazdasági támogatásokat, amelyeket most Növekedési Hitelprogram jogcímen újra alkalmazunk, teljes egészében fölszámolták. Tehát a mezőgazdasági termelők, meg a kisvállalkozások jegybanki, kedvezményes kamatozású, refinanszírozási hitelek nélkül maradtak. Tönkre is mentek. Plusz ugye meg lettek nyitva a piacok, és a magyar mezőgazdasági termelők a dán, meg

az olasz farmerekkel szemben nem bírták a versenyt. Az a helyzet, hogy a neoliberális elvek alkalmazása mind a fiskális, mind a monetáris politikában kellő kivárás, adaptáció, körültekintés nélkül zajlott le. Tehát a piacgazdasági átmenet kudarccal végződött Magyarországon, lényegében 2010-től az államot teljes egészében újjá kellett szervezni.

Kiszolgáltatták az országot?

Igen, de valójában már 1990 előtt, az MSZMP kormány idején megkezdődött az ország kiárusítása. Az eladásítás a '70-es évektől, a kiárusítás meg a '80-as évek végétől a privatizációval, liberalizációval. Az állam ellenőrző, befolyásoló szerepe teljes egészében kikapcsolásra került a rendszerből.

Azért voltak előnyei is...

A műszaki bázis kétségtelenül kicserélődött, fejlettebb technológia jött be, megnyíltak a határok, lehetővé vált a munkaerő áramlása, tehát megannyi előnye is volt a csatlakozásnak, de az ország ma nem azért fejlődik, mert adják az uniós pénzt, hanem mert a gazdasági rendszerét és a jegybanki pénzpólitikáját új alapokra helyezte.

A forrásokat megvonhatják, vagy ezeket a fenyegetéseket be kell tudni egy-egy politikus kampánybeszédének?

Magyarország ellen folyamatosak a kötelezettségszegési eljárások, így eljuthatunk esetleg oda, hogy vissza kell fizetnünk az európai uniós költségvetési támogatásokból. De ezt föl kell vállalni, mert mi nem négy évet építünk, hanem rendszert. És ez a modell sok négy évből áll, ezért politikai játékokba nem megy és nem is mehet bele a kormány.

Miért mozgatják a szabályokat, miért helyeznek kilátásba retorziókat olyasm miatt, amiről eredetileg nem állapodtunk meg?

Szerintem ez nem egy súlycsoport; az egyik gazdasági integráció, az pedig, hogy Magyarország milyen bevándorlás-politikát követ, az a nemzeti szuverenitás tárgykörébe tartozik. Magyarország nem egy brüsszeli tartomány, hanem egyenrangú tagállam. Ezzel együtt nyilván elvehetnek tőlünk forrásokat, tisztában vagyunk vele, csak épp más jogcímen. De ez egy szabadságharc. Itt nem arról van szó, hogy ezer, kétezer, vagy tízezer migráns letelepedhet, hanem arról, hogy a magyar kormány a nemzeti önrendelkezését meg akarja tartani, közel kétharmados parlamenti többség van a kormány mögött, a polgárok kinyilvánították, hogy nem akarnak soknemzetiségű Magyarországot.

Miért éri meg gazdasági szempontból Nyugat-Európának az illegális bevándorlás?

Ez egy összetett kérdés. Egyes vezető országok esetében a politikai hatalom, az intézményrendszer, a közgondolkodás területén komoly problémák vannak. Évekkel ezelőtt amerikai nyomásra Líbiában, Szíriában és Egyiptomban megbuktatták azokat a vezetőket, akik ott évtizedek óta irányították az országot; lehet, hogy diktatórikus viszonyok között, de amennyire tudom, Szíria például virágzott. Majd odavitték a nem kért demokráciát, ezáltal az államműködés alapjait megszüntették, politikai és biztonsági instabilitást értek el, az emberek pedig elkezdtek kivándorolni, sőt elmenekülni.

Pontosabban fogalmazok: ha az ember permanensen figyeli a nyugati bevándorlás-politikát, néhány, választások előtti ígéretről eltekintve, egy nagyon határozott és konzekvens bevándoroltatást lát. Nincs koncepcióváltás, ami nyilván nem véletlen. Gazdasági szempontból ez kifizetődő?

Európában etnikai vákuum van, amellet a *homo sapiens* természetes állapota a vándorlás, erről a két tényezőről se feledkezzünk meg. Az európai térségben a fertilitási ráta 1,4, ahhoz pedig, hogy szinten tartható legyen a népesség, legalább 2,1-nek kellene lennie. Az európai országok elkövették azt a hibát, hogy a családpolitikára, családvédelemre, nevelésre, társadalmi értékeremtésre vajmi kevés figyelmet fordítottak, kialakítottak ugyan fejlett ipari rendszereket, de ott tartanak, hogy nincs hozzá munkaerő. Na most, az etnikai vákuumot van aki úgy kezeli, hogy bevándoroltat, a magyar kormány viszont család- és otthonteremtési támogatásokat biztosít, tehát nekünk ez a válaszunk a népesedési problémákra. Azt kell látni, hogy az etnikai vákuum következtében egyes nyugat-európai országoknak szükségük lehet akár milliós nagyságrendű munkaerőre is, ők ezt a problémát bevándoroltatással kívánják kezelni, nem pedig nagy költségek árán, hosszabb idő alatt biztosítva a munkaerő reprodukcióját, belső erőforrásokból. És bár az észak-afrikai migránsoknak csak a töredéke fog dolgozni, ám a többmilliós tömeggel el lehet érni, hogy a magas, európai uniós béreket ne kelljen tovább növelni, hiszen – potenciálisan – jelentős munkaerő kínálat lesz a piacon. Úgy gondolják, ott lesz majd az új munkaerő, aki 40 euró helyett akár 5-10 euróért is ellátja ugyanazt a tevékenységet.

De jelenleg a munkaerő-piaci igény, illetve a bevándorlók részéről a munkaerő-kínálat nem találkozik, hivatalos adat volt nemrég, hogy a Németországba beáramlott bő másfél millióból mindössze 7000 dolgozik.

Egy-két év alatt igen, de tíz év alatt lehet, hogy tízszer annyi fog belépni a munkaerőpiacra, ami viszont a német, meg a svájci munkaerő további bérigényeinek felső korlátot szab; Svájc esetében 1990-ben a népesség 2,2%-a volt csak muszlim, 2030-ra pedig ez fölmegy több mint 8%-ra, ez pedig négyszeres növekedést jelent. Itt köszön vissza, hogy az Európai Unió a Lisszaboni Stratégia megalkotása idején már elveszítette versenyképességét a világgazdaságban, viszont a biztonság, az emberi jogok érvényesítése, a jogállami működési keretek és a szociális vívmányok terén a legerősebb volt, és a valódi versenyképességét Európának a biztonsága és a munkaerő szociális megbecsültsége jelentette. Kínával, vagy a fizetős amerikai egészségbiztosítási rendszerrel összevetve itt jóval több volt a szociális jog és a jólét. Ezekkel a migránstömegekkel a szociális kiadások dinamikáját lehet csökkenteni és a munkabérek sem fognak olyan mértékben emelkedni, mint ahogy eddig emelkedtek.

De a migránsok megterhelik a szociális rendszert, nem?

Szerintem ez paritásban lesz majd egymással, mert igaz, hogy a betelepülők költséget jelentenek, de gondoljon abba bele, hogy az effektíve német, meg francia munkaerő bérigényei, bár szakképzettek, de folyamatosan emelkednének, ettől kezdve viszont nem kell még magasabb bért fizetni nekik, hiszen munkaerő túlkínálat lesz.

Mi lesz húsz, vagy ötven év múlva, ha a demográfia kapcsán a népesség etnikai összetétele átbillen a bevándorlók javára?

Többnemzetiségű országok jönnek létre, én azt gondolom, Európa ebben a tekintetben már védhetetlen, mert az iszlám tömegek nem csak önmagukban jönnek, hanem magukkal hozzák a gazdasági rendszerüket is; mindenki tudja, hogy az iszlám bankrendszer stabil, magas tőke-megfelelési mutatókkal dolgozik, más a gazdaságfilozófiája. Az iszlám lakosság, ha áttelepül Európába, akkor hozza majd a vállalkozási szokásait, az iszlám bankok is át fognak települni, hogy az itt élő muszlimokat kiszolgálják. Mikor a legdurvább válság volt, 2008-ban, mindenhol a nyugati világban a bankok tőke-megfelelési mutatója romlott, de Törökországban meg javult. Más az üzleti filozófiájuk.

Amennyiben?

A bank és az ügyfél között közvetlenebb a kapcsolat, az iszlám bankrendszer üzletfilozófiája emberközpontú. Nem válik el egymástól a pénz és a termelés, például, nem lehet olyan üzletágakat finanszírozni, amelyek tisztességtelenek, mondjuk pornót, szerencsejátékot, vagy nem lehet derivatív-spekulációs ügyleteket végezni, tehát pénzből pénzt csinálni; csak termelési, vagy fogyasztási céllal helyeznek ki hitelt. Lényegében saria kompatibilisek az iszlám bankok. És nehogy azt higgyük, hogy a Németországba betelepülő muszlimok majd a Raiffeisen Bankban fognak számlát vezetni. Európa ezzel a folyamattal nem csak társadalmi homogenitását veszíti majd el, hanem a gazdasági, termelési kultúráját is. Az iszlám lakosságra nem úgy kell tekinteni, hogy majd összeszedik a szemetet, vagy ezerből csak kettő dolgozik; ez nem egy statikus állapot, számolni kell azzal, hogy a világon az iszlám hitű lakosság növekedése a leggyorsabb. Egy jól szervezett, zárt közösségről van szó és nem hiszem, hogy a nyugati típusú üzleti életbe integrálódni akarnának, hoznak majd létre saját üzleteket. A londoni taxisok például már most is szinte csak pakisztániak.

És az iszlám jogrendet hogy kívánják adaptálni az európaiba?

Sehogy. Az iszlám világ egy enkláve, amely nem alkalmas az integrálódásra, a lakosság nem fog keresztény hitre áttérni, nem fog fölvenni keresztény szokásokat az élet semmilyen területén.

És ha túlsúlyba kerülnek?

Hát azé a terület, aki teleszüli. Kettős jogrendek alakulhatnak ki, az iszlám lakosság körében az iszlám bíróságok fognak működni, tehát könnyen lehet, hogy a német jogrendnek az iszlám gyökerűek nem vetik magukat alá. Mind az üzleti életben, mind a hitéletben a kettősség fogja jellemezni a tömegesen bevándoroltató országokat.

Mit gondol Brzezinski 20-80-as modelljéről és a „tittytainment” elméletéről, Európa esetében szóba jöhet ez a cél?

A „tittytainment” elmélet szerint mindazokat, akik kiesnek a termelésből, szolgáltató-tevékenységből és munkanélkülivé válnak, birkatudatra kell sülyeszteni, ugyanis így nem láznak föl a meglévő társadalmi viszonyok ellen, viszont megmaradnak a gazdaság számára fogyasztóknak. A „tittytainment” etimológiailag egy mozaikszó, amit Zbigniew Brzezinski lengyel származású amerikai politológus, politikus, geostratégia alkotott. Ez az angol „titts” és „entertainment” szavak

összeolvasztásából származik. Vagyis a „cici”, női mell, és a szórakoztatást fémjelző „entertainment” mozaikszava ez, amely egyfajta állami, jóléti, fogyasztói függőséget jelent, amelyben az egyén nem tudatos állampolgár, hanem csak szórakozásra törekvő lény, aki fogyaszt és szórakozik, s társadalmi boldogságát ezzel elérve nem foglalkozik a hatalom ügyével. A világ a globalizáció által egy „20-80-as modell” felé tart, ami azt jelenti, hogy a munkaképes korú népesség 20%-a tartja fenn a világ gazdaságot, míg 80%-uk „csak” fogyasztóvá válik.

A pauperizálódott (*elszegényedett – szerk.*) 80% létrehozásának nem az a végső célja, hogy elfogyassza a 20% által megtermelt javakat, hanem hogy bizonyos politika, államhatalmi, lényegében üzleti célokra fölhasználható legyen. Ők a média által könnyen irányíthatóak és befolyásolhatóak, így oda szavaznak, ahova kell. Igaz ez mondjuk a pittsburghi munkásra, aki a vasiparban dolgozott, de már nincs vasgyár, vagy a chicagói autógyári szerelőre, aki szintén elveszítette a munkáját, ám nem igaz a muszlimokra.

Őket az állami cseccsel nem lehet lekenyerezni?

Egyáltalán nem, vagy csak nagyon rövid időre, de az iszlám gyökerek miatt ők egész biztosan nem fognak fejet hajtani. A másik pedig, ami az európai őslakosság további pauperizálódását illeti, én azt gondolom, hogy társadalmi konfliktusok, polgárháborús állapotok is kialakulhatnak. A gazdasági anarchiának egy következő állomása, amikor nem bankok mennek csődbe, hanem komplett társadalmi csoportok fordulnak egymással szembe. És ezek a társadalmi konfliktusok jövedelmi alapon alakulnak ki.

Tanár Úr, miről beszélt Kötcsén?

Javasoltam, hogy kapjanak nagyobb támogatást azok a pénzügyi tudományos műhelyek, akik az unortodox gazdaságpolitikát próbálják megírni, elmagyarázni, tudományos rendszertanba foglalni, ugyanis az a helyzet, hogy akik kiszolgálták a szocialista tervgazdálkodási rendszert, majd a Horn-kormányt, Gyurcsányt és Bajnait, tehát a neoliberais értelmiség, azok a mai napig túl vannak reprezentálva a hazai tudományos életben. Ennek változnia kell! Nem csak Magyarországon van új világ, amennyire unortodox Magyarország, annyira unortodox az USA is, szintén állami reguláció van, a Fed többes funkcióban üzemel, az amerikai kormány mindig is beleavatkozott a gazdaságba. Azt gondolom, a közgazdasági, közpénzügyi képzések palettáját ki kell szélesíteni. Természetesen nem arról van szó, hogy csak az unortodox közpénzügyeket kell tanítani, mert kell a Bokros-csomagot is, intő példaként.

Amit Ön mond, az a primer kérdés, hogy mit tanítanak, de a szekunder kérdés, hogy kik és hogyan tanítják azt. Emlékszem még az egyetemi évekből, hogy bizony a dékáni utasítás ellenére, nagyon is beszivárgott az aktuálpolitika egy-egy előadásra, ahol ráadásul még reflektációra sem volt lehetőség. Sokszor elég egy grimasz és a gyerek máris befolyás alá kerül, mert ő hisz a tanárának és felnéz rá. Ami persze nagyon helyes, de épp ezért volt annyira visszataszító, ahogy egyes tanárok visszaéltek ezzel.

Egyetértek, ez borzasztóan fontos ügy, mert aki például az ELTÉ-n tudományos szocializmust oktatott, meg marxista politikai gazdaságtant, az 2017-ben közgazdaságtanból ne akarja a passzátszelet fűjni. Ezért is kell, hogy 2018 után ne tanítgatás, hanem dimenzió-váltás legyen a közgazdaságtudományi képzésben.